

Povodnji mož.

Bil sem še otrok. Imel sem dobro babico, ki mi je večkrat kaj lepega pripovedovala. Kadar koli se je zmračilo, moji roditelji niso takó prižgali luči, nego še le tedaj, kadar je odzvonilo „Zdravo Marijo.“ A midva z babico sva v tem sedela na klópi pri peči. Malo ne vsak večer so mi pripovedovali kako novo pripovedko, katero sem jaz z odprtimi ušesi poslušal. Mnogo teh pripovedek hranim še zdaj v spominu, in tù podam tudi tebi, ljuba mladina, jedno tako o „povodnjem móži.“ Ako jo bode te čitali pazno in se vam bode dopadla, hočem vam jih še več povedati. Evo vam pripovedke!

„Kacih deset minut od bistré Save leží prijetna vas Poljane. Tù so živeli roditelji, ki so imeli sina jedinca, po imenu Blažka. Bil je v jedenajstem letu svoje dóbe. Da-si je bil Blažek drugače priden deček, imel je vender to slabost, da se je hodil po letu vsak dan kopat. Kadar se je po póludne šola končala, takó je šel s svojimi továriši proti Savi. Naj bi bili njegovi roditelji še tako ostro ž njim ravnali, domá bi ga ne bili mogli pridržati.

Otroci so imeli užé odločeno mesto, kjer so se smeli kopáti; tù je bila namreč Sava zeló plitva. Ali Blažek se je na tem kraji vselej z nejevoljo kopal. Često je norčevaje se dejal: „Tu se naj žabe kopljejo, a ne mi; idimo raje tjà góri, k onej jélši, kjer je Sava bistrejša in bolj deroča.“ Ali otroci so mu vselej z grózo in s strahom odgovorili: „Bog nas varuj tja blizu iti, kjer šumi vrtinec, ki ga suče — povodnji mož.“ Blažek jim na te besede ni nikoli ničesar dejal ter je vselej pri njih ostal. Bilo je necega jako vročega poletnega dnè. Solnce je pripekalo s tako silo, kakor bi hotelo izsušiti vse potoke in studence. Nebó je bilo jasno kakor ribje okó. Ali glej! ondu izza modrih gorá vzdigujejo se polagoma temnosivi oblaki. Bilo je po póludne; ura v cerkvenem stolpu je odbila ravno tri; šola se je končala. Kakor čebelni roj spustili so se otroci vsak na svoj dom. Denes ni bilo niti jednega nazaj, da bi se zbrali in šli k Savi. Roditelji so jim prepovedali ter jih opómneli, da se bliža huda ura. Tudi Blažku so rekli oče, da kmalu pride blisk in grom. Ali kaj je bilo denes z Blažkom? Ves dan je bil nekako nemiren, in zdaj ga je neka skrivna moč vlekla k Savi.

Bridko mu je bilo, ko je slišal očetove ostre besede, in debele solzé se mu vlijó po lepem rudečem lici. In ravno denes mora iti. Oče otidejo iz sobe in Blažek je bil sam v hiši.

Tiho se bliža k vratom, počasi jih odprè ter se ozira na okrog; a nikogar ní blizu. Zdaj smukne tiho iz hiše in teče skozi vas naravnost k Savi.

Kaj ga je vender tako gnalo, tega niti sam znal ní; ali nekak skrivni strah in neko neznano hrepenjenje čutil je v svojem srci.

Vedno je še tekel.

Zdajci mu na uho póči zamótklo šumenje deroče Save. Kakó je to šumelo, da mu je pretresalo njegovo mlado telo. In pribežal je v gost lés, ki se vije ob reki Savi. Skozi ta gozd žuborí bister potok, izlivajoč se v Savo.

Denes se ni brigal Blažek za vse te stvarí, nego hitel je neprestano. Listje nad njim je čudno zašumevalo, kakor bi ga hotelo svariti: „Vrni se,

vrni se k ljubim roditeljem!“ Potok mu je žubórel: „Téci po tem poti nazaj, da ne bode prepozno!“ — —

Ali njegovo uho je bilo gluho. Blažek ni videl, da so se nad gozdom zbirali sivi oblaki, iz katerih je švigal blisk za bliskom.

Močnejše mu je bilo šumenje Sava na uho. Še nekaj korakov in videl je pred seboj znani vrtinec. Sava je imela kalno vodo ter je bila denes mnogo večja.

Blažek je obstal pri jélši ter je zrl v kalno vodo; gledal je v grozno šumeči vrtinec ter je poslušal to zamolklo šumenje. Vlekel je na uho in zdelo se mu je, da sliši besede: „Skóci, skóci, deček ljubi! prijetno je bivati v vodi.“ —

Ko bi znali, kako so mu pretresle te besede njegovo ubogo srcé! To je bila tedaj óna neznana moč, ki ga je vlekla k Savi.

Kakor bi trenil, vrgel je raz sebe svojo suknjico ter je stopil k derečej reki. V tem trenutku se je zablislilo na otemnelem nebu in zagromelo je, da se je zemlja stresla. — A bilo je vse zamán! — Blažek ni slišal svarečega glasú gromenja — tudi ni videl, da ga nek človek iz vode opazuje.

Malo je še postal na bregu in — skočil je v derečo reko.

Oči so se mu zaprle, in kakor skozi kako drobno mrežo videl je, da se mu bliža mož prijaznega lica in milih oči; čutil je, kako ga je mož z rokama objel ter ga nesel s seboj, Bog si ga zuaj, kam. Črna noč je nastala pred njegovimi očmi; ničesar ni več videl niti slišal.

* * *

V mehkej, kakor steklo prozornej posteljnici vzbudil se je Blažek. Pred seboj je videl zopet ónega moža s prijaznim licem. In ta neznani mož se je nagnil k njemu ter mu ljubeznjivo rekel na uho: „Ne boj se me deček, nè! Jaz te ljubim.“ To rekši, prijel je Blažka za roko ter ga lahno vzdignil iz postelje. Čudeč se je gledal deček okolo sebe, kajti vse, kar je videl, bilo je prozorno kakor steklo. Sredi izbe je stala miza, ondu ob steni visoka omara, in malo dalje zopet čedna skrinjica; a vse se mu je zdelo stekléno.

Tiho je dejal Blažek sam v sebi: „Kje sem li vender?“

Zdajci ga mož zopet k sebi pritisne, govoreč mu: „Je li se ne spominaš več, kako si skočil v silni vrtinec? Duša bi bila zapustila tvoje mlado telo, ako bi te jaz ne bil užé poprej ugledal ter bi te ne bil odnesel v svojo kristalno palačo. Poglej malo vèn“ in peljal ga je k oknu, „kako okolo te hiše buči Sava, a tukaj v hiši je vender vse lepo mirno in tiho. Jaz vladam pod vodo in sem gospodar te lepe palače. Ljudjé, hodeč po zemlji, imenujejo me „povodnjega moža.“

Blažek se je stresel po vsem telesu o teh zadnjih besedah, kajti slišal je pripovedovati, da je povodnji mož zeló neusmiljen in hudoben.

„Ne boj se me, jaz te ljubim, zeló te ljubim,“ dejal mu je zopet povodnji mož.

Blažek se je zdaj nekoliko ohrábril in je vprašal povodnjega možá:

„Ali ste sami tukaj?“

„Dà, dà, sam sem, sam!“ reče povodnji mož. „Tebe sem užé večkrat videl, kadar si stal ob reki in gledal v vrtinec; ter sem si vedno želel, tebe pri sebi imeti. A dobro sem znal, da bodeš denes prišel k meni, in zato sem tako vesel!“

„I če me res tako zeló ljubite, ostanem pri vas,“ reče veselo Blažek; „samo to bi rad znal ali nimate več sob kakor samo to jedino? Moji roditelji domá imajo dve; jedno večjo, drugo manjšo.“

Povodnji mož se mu nasmehne, rekoč: „Pojdi z menoj!“ in peljal je dečka po dolgem hodu v drugo sobo.

„Glej, to je moja srebrna soba“ reče mož dečku, ki se je ves osupel oziral okolo, kajti v tej sobi je bilo vse od čistega srebrá. Rad bi bil Blažek v tej sobi ostal ali povodnji mož mu reče: „Idiva dalje!“ in prišla sta v sobo, kjer je bilo vse od samega čistega zlatá, ter se je tako blestélo, kakor bi človek gledal v solnce. „To je moja zlata soba!“ reče povodnji mož.

„Tù naj ostanem,“ prosi Blažek, „tù se mi zeló dopade.“

„Lehko ostaneš“ odgovori povodnji mož; „ali poprej si moraš vse moje stanovanje ogledati.“ To rekši peljal je Blažka dalje iz te sobe.

Duri v tretjo sobo se odpró in Blažek bi se bil malo ne zgruzil od prevelicega začudenja, ako bi ga ne bil povodnji mož držal za roko.

„Glej, to je moja zadnja, demantova soba.“

Kako je Blažek vse to gledal! Sredi sobe je visela velika zala svetilnica, na katerej ni bilo sveč; mesto njih so bili sami veliki demanti, ki so sobo razsvetljevali kakor najsvitlejša luč.

V tem — ko je Blažek vse te lepote gledal — šel je povodnji mož po sobi na nasprotno stran od durij. Ondu je pritisnil neko čudno pero, in zagrinjalo, katerega Blažek poprej še opazil ni bil, ker je mislil, da je to stena, vzdigne se k višku.

„Pristópi bliže k meni!“ reče Blažku povodnji mož. Blažek pristopi in vidi, da še ni konec demantove sobe. A v tem drugem oddelku demantove sobe je bilo zopet nekaj še bolj čudnega. Skozi sobo je žubórel potoček, čist kakor najčistejši kristali.

„Umíj se s to vodo in slišal bodeš, česar nisi še nikoli slišal!“ Takój se Blažek umije.

Ali glej čuda! Na uho mu je zdaj zadonelo neko nerazumno žuborenje potoka. In to tihotno žuborenje se je izpremenilo polagoma v tenko šumljanje in šepetanje dreves.

Bolj in bolj je Blažek vlekel na uho! Ta skrivnosten šepèt dreves je postajal tem močnejši in se je izpremenil v lepo zvonèč glas slavca. A Blažek je slišal užé tolikokrat slavca gostoleti in vender je bilo to gostolenje stokrat lepše! —

Ali čuj! čuj! To otožno gostolenje se je prelilo v glasove, v mile človeške glasove! Kako krasna je ta pesen; saj to ni óno šumenje potoka, niti šepèt dreves, niti gostolenje slavčeve, nego to so razumljivi človeški glasovi! Kako čudno je bilo Blažku pri srci; on ni znal, da v tem, ko te čarobne glasove posluša, minévajo ure, dnevi, meseci; on vsega tega niti občutil ní! —

In ti človeški glasovi so se polagoma zopet izpremenili v tiho žuborenje potoka.

Blažek se pri vsem tem niti ganil ni. Povodnji mož ga vzdrami, rekoč: „Idiva zdaj, da malo počineš, ti si truden.“

Komaj se je deček plazil za možem, tako tesno mu je bilo pri srci. Pred očmi se mu je naredila temá, da ni videl niti zlate niti srebrne sobe; samo óni čarodejni glasovi so mu zvenéli po ušesih.

V prvo sobo prišedši, spravi se Blažek takój v posteljo. Sladki spanec ga obide. Povodnji mož se tiho približa k dečkovej postelji. Ondu postojí ter otožno zrè v spečega otroka; potem reče sam v sebi; „Kako te ljubim! ali kaj! ti si pozemsko dete, in jaz te ne morem vedno pri sebi imeti. O, užé zdaj čutim, da se ti kmalu domotožje oglási v tvojih mladih prsih in ostaviti me moraš in jaz bodem potlej zopet sam, sam, kakor sem bil do sih dob.“

Kakor demant se mu je zablestéla solza v očesu in počasi je otišél iz sobe.

A Blažek je sanjal. Bil je zopet v demantovej sobi. Zagrinjalo se je vzdignilo samo o sebi in stopil je k potoku. Tu je poslušal zopet óno čarobno izpreminjavo milih glasov.

A zdaj se mu je zdelo vse drugače, še vse lepše in krasneje je bilo. Zdelo se mu je, da sliši domače glasove. V njegovej duši se vzdigne spomin na ljubi domači dom. Presladko šumljanje ga je spominalo na óni mali potok, ki se vije skozi gozd ter se izliva v Savo; ta šepèt se mu je dozdeval šepèt domačega gozda, skozi katerega je užé tolikokrat tekal; in to žgolénje je bilo žgolenje milih ptičic v domačem logu.

In kaj ti glasovi? — Blažek je poslušal. Ali ni to óni ljubeznjiv glas, katerega je toliko krati slišal v življenji? ali ni to glas njega premile matere? — — Dà, dà, to je glas njega matere. — Blažek vleče še bolj na uho. Čul je besede:

Dete moje, dete milo,
Jaz te kličem, a zamán!
Kam si vender se zgubilo?
Da te iščem noč in dan.

Ali vsak mi tiho pravi:
Ni mi znano, mati ne!
Pojdi, pojdi tjákaj k Savi,
Nikdo drug, le ona vé.

Izprašujem gozd šuméci,
Je li on ne vé za té,
Vprašam potok žuboréci,
Vprašam ljube ptičice.

Sava mi je zašuméla:
„O ne jokaj več britkó,
Dolgo vže ne boš trpéla,
Skoraj sin objél te bó.“

Po teh besedah se Blažek zbudí ter gleda okolo sebe. „Skoraj sin objel te bó!“ zvenélo mu je še vedno po ušesih. A globoko v svojem srci je čutil nekaj, kar je malo poprej še spalo. Vsi blagi spomini na ljubo domovino so mu bili pred očmi. Žalosten, in kako žalosten je bil zdaj Blažek. Še le v tem trenutku je spoznal, koliko bridkosti je napravil svojim roditeljem, ker je tako na tihem pobegnil od njih.

Dà! ta pesenca ga je ganila; v njej je slišal mili glas svoje žalujoče matere. Solzé so mu pritekale po rudečih licih in globoko je vzdihnil: „Mati, mati!“

Ali matere ni bilo tù. Mej vratni se je prikazal povodnji mož. Hitro je skočil Blažek iz postelje ter se oblekel.

„Čudne sanje sem imel,“ reče Blažek. „Svojo mater sem slišal, kako milo so me klicali in me povsod iskali.“ Za nekaj časa pa pristavi: „Uboga mati!“ in solze mu oči zalijó.

„Uboga mati!“ ponavlja z omolklim glasom povodnji mož. „Znal sem, da pride to hrepenenje, katerega ti jaz nisem mogel zamoriti.“ Blažek pogleda moža, ter vidi, da mož žaluje; potem vzdahne, rekoč: „Domóv bi rad k svojim ljubim roditeljem!“

„Dà, dà,“ reče povodnji mož, „jaz to užé vem; zakaj li jih nisi pozabil? Saj sem ti vse storil, da bi ostal pri meni; še celó kristalni potok, katerega še nobeno človeško okó ni videlo niti slišalo njega glasov, še celó ta potok sem ti pokazal.“

A zdaj je še tem močnejše Blažku otožna pesen po ušesih zvenéla in s solzami v očeh prosi, rekoč: „K materi bi rad, ki po meni tako zeló jočejo!“

„Ne joči se nè, deček moj ljubi“ reče z mehkim glasom povodnji mož „še denes bodeš pri svojej ljubej materi. — A kaj naj jaz počnem brez tebe?“ pristavil je mož tihotno ter objel dečka, poljubivši ga na njegovi nežni lici. „Počakaj me malo, kmalu pridem!“ to rekši otide.

Za nekoliko trenutkov odpró se duri, povodnji mož stopi v sobo in reče: „Znam, da so tvoji roditelji ubogi; kadar prideš k njim, reci, da jih povodnji mož pozdravlja ter jim pošlje ta demant za to, da so mu pustili samo nekoliko trenutkov uživati toli veliko srečo; kadar jim drago, naj ga prodadó, da boste živeli srečno.“ S temi besedami dá povodnji mož dečku jednega ónih kámenov, ki so se v demantovej sobi tako lepo blestéli. Nato stopi k skrinjici ter odprè ozek predalček. Po vsej sobi se je v tem hipu razlila prijetna, omamljiva vonjava, ki je storila Blažka trdnega. Omamljen sede na stol ter kmalu prav sladko zaspí. Povodnji mož se mu približa, poljubi ga ter lahko vzdigne na svoji roki. — — — — —

Ko Blažek očí odprè, bil je užé na obali Save. Plaho se ozira okolo sebe, da-si mu je bilo vse znano. Naglo plane k višku ter teče po poti skozi gozd. Veselo ga je gozd pozdravljal s svojim šepetom in potok s svojim žuborénjem.

Zdajci ugleda pred seboj ljubo vas. Vse je ondu ostalo, kakor je bilo poprej. Kako je hitel po vási proti domačej hiši! Glasno mu je srce bilo od velicega veselja. Naglo je skočil preko domačega praga ter odprl hišna vrata. Ondu pri velikej mizi je sedela njegova mati. Ni se ozrla, ko je Blažek odprl vrata, misleč, da je dekla; ko je pa Blažek vzkliknil: „Mati, moja dobra zlata mati!“ ter jej padel na prsi, oj! takrat jej je strepetale teló in hitro se je nanj ozrla.

„O Blažek, Blažek! je li res?“ in privzdignila je njega glavico ter mu zrla v solzno okó. „Moj Bog! Blažek, ti si, in nihée drug!“ ihtela je od veselja. Z gorečo ljubeznijo ga je pritiskala na svoje materino srce in ga poljubovala z nebeško sladkostjo.

In jokala je solzé čistega veselja. „O, kako dolgo te ní bilo; denes je ravno leto in dan, odkar si se izgubil iz materinega naročja!“

Ves osupel pogleda Blažek mater in reče: „Zdaj še le umejem, kaj so pomenile starčeve besede: „Idiva zdaj, da malo počineš, ker si zeló truden!“ In kako bi ne bil truden!“

Še le zdaj ga je mati vprašala, kje je bil tako dolgo; v svojem prevelikem veselji ga poprej ni utegnila vprašati, niti jej je kaj tacega na um prišlo.

V mraku so prišli tudi Blažkov oče domóv. Blažek je jokal solze veselja. Tudi očetu je moral vse povedati, kako se mu je godilo pri povodnjem mózi.

* * *

Zopet so bili veseli Blažkovi roditelji; samo Blažek ni imel čistega veselja. Šumeča Sava ga je vedno spominala na povodnjega moža. Neki dan se podajo Blažkov oče v bližnje mesto ter ondu prodajo za drag denar demant, katerega je Blažek v dar dobil od povodnjega moža.

Svojo staro hišo so kmalu potem prodali in zapustili vas Poljane preselivši se dalje od Save v vas, v katerej so živeli vsi do sive starosti veseli in zadovoljni.“

To je pripovedka, ki sem jo slišal od svoje babice.

Jos. Freuensfeld.

—*—

Zlata ruda.

met, ki je nerad delal, pač pa želel obogatéti, najame si delavcev, da so mu zlato rudo kopali, kakor je sam trdil. Grébli so po zemlji pošev in naopično. Izkopali so sivo kamenje, v katerem so se lesketali majheni, svitli kristali. Da je ta svítal pravo zlato, o tem je bil kmet za trdno prepričan in užé si je v mislih ustvarjal brezkrbno življenje v prihodnosti.

Pošlje tedaj v mesto po rudarja, da ogleda rudokòp in ga poučí, kaj in kakó ima začeti v prihodnje. Plemeniti mož stopi z vozá in peš korači po klancu k rudniku. Ogleduje pašnike na levici, travnike in njive na desnici.

Kmet ga vesel sprejme ter mu pokaže kamen, ki ga je on imel za zlato rudo. Rudar pogleda na kristalčke, popraska njih jednega in ogleda rudnik, potem uprè oči v kmeta, rekoč: „Čemu brskate za zlatom v zemljo; saj vam polno zlatá in srebra leží vrhu zemlje. Imate mastne pašnike in rodovito polje. Redíte mnogo govéd ter skrbíte, da se vam odebelé! Njive gnojíte in obsevajte, da vam rodí bogato žito! Živino in žito lahko na sejmi v zlató ali srebró izpremenite. A če bodete v dno zemlje grebli, njeno površje pa v némar puščali, družega ne dobodete, nego malo bakrovnatega kršca. In kar leží raztreseno vrhu zemlje, čemu óno iskati v zemlji?“

Te modre besede so kmeta spametfle. Še tist dan je popustil jamo ter prijel za plug. In z oralom je obogatel.

A kadar je s sosedom ali s kom drugim v poznejših letih prišel mimo zasutega rudnika, vselej je dejal, posmehnivši se: „Tù-le sem pa zlato rudo kopal, hà, hà, dokler mi óni gospod ni pred očmi posvétíl.“

Jos. Gradščan.

—*—